

„Работи, заврши, објави!“ – Мајкл Фарадеј

Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Битола

ХОРИЗОНТИ
МЕЃУНАРОДНО НАУЧНО СПИСАНИЕ
Серија А
Општествени и хуманистички науки

година IX

број 9

Април 2013

Битола

Издавач: Универзитет „Св.Климент Охридски“ - Битола
За издавачот: проф. д-р Златко Жоглев, ректор

Меѓународен уредувачки одбор:

проф. д-р Пере Аслимоски, Универзитет „Св.Климент Охридски“-
Битола, Република Македонија
проф. д-р Таки Фити, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“- Скопје,
Република Македонија
проф. д-р Јоаким Вергес, Автономен Универзитет-Барселона, Шпанија
проф. д-р Себастијан Кемпген, Универзитет во Бамберг, Сојузна
Република Германија
проф. д-р Мариа Серафимова-Карапеткова, Југозападен универзитет
„Неофит Рилски“ - Благоевград, Република Бугарија
проф. д-р Желимир Кешетовиќ, Универзитет во Белград, Република
Србија
доц. д-р Божидар Вељковиќ, Универзитет во Марибор,
Република Словенија

Редакциски одбор:

проф. д-р Пере Аслимоски, проректор
проф. д-р Сашо Атанасоски, проректор
проф. д-р Никола Крстаноски, проректор
проф. д-р Јованка Тутеска, проректор
м-р Офелија Христовска, генерален секретар

уредник: м-р Елена Китановска - Ристоска

ISSN 1857- 856X

Печати: АД „Киро Дандаро“ - Битола, тираж: 200 примероци

Драги читатели,

Веќе се навикнуваме со секој следен број на научното списание *Хоризонти* да правиме нови чекори на патот кон неговото натамошно етаблирање во меѓународниот образовен и научно-истражувачки простор.

Досегашното списание *Хоризонти*, во стремежот кон постигнување поголемо ниво на квалитет, прерасна во две нови списанија, со истото име, но со голема посебност и препознатливост по обработката на научните содржини.

Од овој број натаму, образовните, научните и истражувачките хоризонти ќе се простираат во две групи научни подрачја: една во подрачјето на природно-математичките, техничко-технолошките, биотехничките и медицинските науки, а другата во подрачјето на општествените и хуманистичките науки. Основната цел на ваквото класифицирање е мотивирано од определбата, списанијата да постигнат повисок степен на научно-истражувачка фокусираност и насоченост на образовната мисла.

Исто така, значаен одлучувачки момент за ваквата трансформација на списанието во две еднакво значајни серии, е желбата научно-истражувачките содржини во нив да остваруваат поголемо влијание врз актуелните општествени процеси на локално и меѓународно ниво и, воопшто, да бидат моќно средство во сложените процеси на интернационализација и интеграција во европскиот научен и образовен свет. Ова може да се постигне само со исклучителна таргетираност на третирањето на научните и истражувачките предизвици во специфичните и потесно специјализираните научни изданија, а со поделбата на *Хоризонти*, според определени сродни научни подрачја, се надеваме дека ваквата зацртана цел ќе се оствари.

Потребно е да се потенцира дека, како и досега, *Хоризонти* и во иднина ќе ги почитува принципите на научна непристрасност и издавачка принципиелност; принципи коишто претставуваат поттик, посебно младите и надежни научници и истражувачи, своите нови и „свежи“ научни резултати од истражувањата да одберат да ги публикуваат во *Хоризонти*. Оваа нагласеност произлегува и од обезбедувањето простор во издавачката дејност за сите оние кои својата работна иднина ја гледаат во професорската и научно-истражувачката професија, во којашто и индивидуалното, но и професионалното и официјално напредување, претпоставува публикација на авторски трудови во

научни списанија со меѓународен карактер, какви што се двете серии на Универзитетското списание *Хоризонти* на УКЛО.

Интернационализацијата на нашите *Хоризонти* не треба да се сфати како краен дострел на Универзитетската издавачка дејност. Како што и научната мисла не признава ограничувања и крајни и исцрпени достигнувања, така и со секој нов успех во опстојувањето на списанијата *Хоризонти* се појавуваат нови „апетити“ за нови повисоки цели. Така, за прв пат трудовите во *Хоризонти*, од овој број натаму преку ЕБСКО ќе станат достапни до научната јавност во пошироки размери.

Погледнато од аспектот на квалитативната градација, оправдано е ако како следен предизвик го најавиме публикувањето на меѓународното Универзитетско научно списание *Хоризонти*, но со една значајна квалитативна додавка – со импакт фактор. Оваа заложба на Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола зазема значајно место во идните перспективи зацртани во планот за подигнување на севкупниот квалитет на организација и функционирање на Универзитетот.

На крај, по обелоденувањето на следните чекори, сакаме да Ви изразиме искрена благодарност за Вашето учество во процесот на обмислување, креирање, оформување и публикување на научното списание. Заедно со Вашата поддршка, *Хоризонти* се на пат да постанат препознатливо место за афирмирање на креативни, иновативни и интелектуално автономни научни размисли и потенцијали, со можност за нивно успешно етаблирање во глобалната сфера на знаењето и науката.

*Со почит,
Од Редакцијата*

СОДРЖИНА

д-р Гоце Менкиноски, д-р Пеце Николоски, <i>Политика на производ во меѓународниот маркетинг</i>	9
Лили Бошевска, Илија Јолевски, <i>Стратегиски менаџмент во малите и средни бизнис организации во република македонија</i>	15
М-р Гоце Маркоски, М-р Лидија Гошевска, <i>Значењето и улогата на семејните бизниси и нивниот придонес во економскиот развој на рм</i> ...	29
М-р Синиша Цветковиќ, <i>Прогресот на р. македонија на патот кон создавање на е-општество</i>	37
Доц. Кире Шарламанов, <i>Општествените димензии на развојот на социјалните мрежи</i>	49
М-р Божидар Миленковски, <i>Интелектуален капитал и управување со знаење</i>	61
М-р Стевчо Јолакоски, <i>Договор за закуп со откуп</i>	71
д-р Горан Илиќ, д-р Арсе Петрески, <i>Подемот на „останатите“ и форматот на новиот светски поредок</i>	83
д-р Светлана Вељановска, Доц д-р Саша Дукоски, <i>Правно-политичката безбедносна политика на еу, русија и нато во глобалното безбедносно опкружување</i>	93
д-р Марјан Младеновски, <i>Етнички стереотипи и предрасуди во основното образование:</i> <i>просветни работници vs. ромски ученици</i>	103
М-р Лилјана Маркоска, <i>Билингвизам и јазична интерференција</i>	115
м-р Силвана Нешковска, <i>Вербална иронија во наставата по англиски јазик</i>	125
д-р Светлана Јакимовска, <i>Улогата на денотацијата и конотацијата во правната терминологија и при преведувањето правни текстови од француски на македонски јазик и обратно</i>	133
Натка Јанкова, <i>Бајроновските херои во новелите на сестрите бронте – оркански височини и џејн ер</i>	141
Д-р Јаготка Стрезовска, Д-р Билјана Ивановска, <i>Современите тенденции во лингвистиката на стручните јазици</i>	151

удк 821.111.09

БАЈРОНОВСКИТЕ ХЕРОИ ВО НОВЕЛИТЕ НА СЕСТРИТЕ БРОНТЕ – *ОРКАНСКИ ВИСОЧИНИ И ЦЕЈН ЕР*⁸⁵

Натка Јанкова

Универзитет ФОН - Струмица

natka.jankova@fon.edu.mk

natka.jankova@gmail.com

АПСТРАКТ

Викторијанскиот период претставувал отсекогаш стожер на моите интереси во литературните истражувања. Од литературна гледна точка, тоа е период на голем подем, иако понекогаш има поделени мислења за тоа колку вреди таа литература, бидејќи Викторијанците небаре биле опседнати со општествените и со политичките проблеми. Независно од фактот што Викторијанската ера се гордее со големиот напредок, обичните луѓе тогаш искусувале големи неправди, грозоти и различни форми на неморалност.

Во овој труд, главно, се опишуваат Рочестер и Хитклиф – протагонистите на двете новели *Цејн Ер* и *Оркански височини* и нивните карактеристики како Бајроновски херои. Најпрво ќе зборувам за Хитклиф како за Бајроновски херој, па накратко ќе го опишам и мотивот на „инцестната љубов“ меѓу Кетрин и Хитклиф споредена со онаа во *Манфред* од Бајрон за да успеам последователно да ја доловам и мојата гледна точка за влијанието на Бајрон врз овие авторки. Најпосле ќе го опишам и Хитклиф како Бајроновски херој.

Клучни зборови: Викторијански период, Бајроновски херои, љубов, инцест.

---

⁸⁵ Изворен научен труд

ВОВЕД

Карактеристична „херојска“ тенденција во вид на движење и на книжевен правец, кој го најавува доаѓањето на романтизмот во Германија е *Sturm und Drang*, кој кулминира со драмата *Фауст* од Гете, која се смета и за најголемо дело создадено во романтизмот. Овој „херојски аспект“ отсекогаш бил поважен во Германија отколку во Велика Британија. Британскиот романтизам има свои претставници, но приоритетот го става врз готскиот негативец за кој можеме да кажеме дека е комбинација од херојски и демонски карактеристики. Британски претставник во тој поглед е Бајрон. Ако Фауст го промовира германскиот романтизам, тогаш Бајроновскиот херој има големо значење во британската литература.

Бајроновскиот херој покажува неколку карактеристични траги, а една од нив е таа дека тој може да се смета за бунтовник од повеќе причини. Бајроновскиот херој не поседува вид „херојска жртва“, а исто така има и многу темни карактеристики. Тој е индивидуа што има голема душа и срце. Претставува фигура на издржливост и на креативност, какви што се, впрочем, и традиционалните херои, но исто така е производ на внатрешната темнина и на суштеството со бунтовничка страст. „Земајќи ги предвид неговиот интелектуален капацитет, самопочитувањето и хиперсензитивноста, Бајроновскиот херој е „поважен од животот“ и со загубата на неговите огромни пасии, неговата гордост и неговиот самоуверен идентитет, тој го губи статусот на традиционален херој.“ (Торслев 187) Постојат најмалку четири различни фактори во филозофијата на Бајроновскиот херој за животот: револт против општеството, следење на сопствените цели, романтично изразување и константно доживување на силни емоции.

Бајроновската филозофија ја гледа љубовта како основна и единствена вистина и како конечно мирно место за кого било во неговиот живот. Бајроновскиот херој е во постојана потрага по невозможното во животот и затоа има судбинска предиспозиција да губи. Дотолку повеќе, според Дебора Лутс „дефиницијата за Бајроновскиот херој е вознемирувачка меланхолија на пропаст, која го достигнува успехот, достигнува и доживува бесконечна загуба т.е. повторување на невозможната бесконечна среќа.“ (Лутс 52)

ХИТКЛИФ КАКО БАЈРОНОВСКИ ХЕРОЈ

Шарлота и Емили Бронте се разликуваат според нивниот поглед на животот и според применетите техники во литературата. Согласно

со тоа и нивните карактери би требало да се различни. „Оркански височини“ е потешка за разбирање отколку „Џејн Ер“, бидејќи според Вирџинија Вулф, но и според други критичари - Емили била поголем поет од Шарлота. Вулф го потврдува таквиот став со цитатот:

... „Јас страдам...“ Но во „Оркански височини“ нема „Јас“. Не постојат гувернанти... Постои љувов, но не љубовта кон мажот и жената.“ (О’Нил 53) Бајроновскиот херој е дефиниран од Томас Б. Мекјулеј како „горд, нерасположен, циничен, со видлив презир и со мистерија во срцето, со незаменлива одмазда, но сè уште способен за силни чувства“, и оваа дефиниција целосно се поклопува со главниот лик Хитклиф во „Оркански височини“ на Емили Бронте. Кога започнуваме да ја читаме новелта, нè обзема чувство дека станува збор само за љувов и за пречки низ кои треба да поминат сите љубовници и сè што очекуваме е среќниот крај. Но, тоа не се случува. Невозможната љувов го прави Хитклиф сè повеќе отуѓен од луѓето околу него. Тој сè што сака е она што не може да го има и токму од од таа причина многу читатели го восприемаат него како Бајроновски херој. Изгледот на Хитклиф е типичен за Бајроновскиот херој. Така го опишува г-динот Локвуд, а тоа би можело да претставува и адекватен опис на Сатаната во „Изгубениот Рај“ од Џон Милтон. „Навидум тој е Циганин со темна кожа, но по облекувањето и по однесувањето дека е господин, т.е. во толкава мерка - господин колку што се и повеќето други големи земјопоседници - прилично запуштен, можеби, но сепак тој не изгледа толку лошо поради таквата своја немарност, затоа што нема исправена и згодна фигура, а и е прилично стемнет.“ (Бронте 7) Овој опис создава мрачен, но атрактивен, воздржан и страствен впечаток за изгледот и за карактерот на Хитклиф, кој е многу сличен со другите Бајроновски херои. Тие зборови ни откриваат каков вид херој е Хитклиф и ги навестуваат неговите извонредни животни искуства, кои пак се рефлектираат во неговиот карактер. Хитклиф е свесен за сопствената фрустрација и, исто како и Сатаната на Милтон, е осуден на пропаст. Меланхолијата во него ја претставува маката на Бајроновската душа и не го наведува него кон култот на „одделеноста“ што е карактеристичен и за Манфред и за Чајлд Харолд. Заради сите овие причини, Хитклиф е идеален пример за Бајроновски херој. Тој е, исто така, човек со гревови, човек кој бара одмазда и човек за кого читателот чувствува жалење.

Хитклиф пристигнува во Орканските височини како дете, кое е очигледно сираче и изгледа како циганче. Веднаш е ставен на тапет од страна на Хиндли, кој како да чувствува дека тој се натпреварува со него за вниманието на таткото. Ова е моментот кога Хиндли се

чувствува отуѓен од неговиот татко. По смртта на Ерншоу, тагата на Хитклиф почнува да расте. Хиндли го наследува имотот *Оркански височини* и сега Хитклиф е тој што е отуѓен од сите, освен од Кетрин Ерншоу. Во тој момент, Хитклиф ги добива најдеградирачките работи на имотот. Тоа го исполнува со лутина и со омраза спрема секого освен спрема Кетрин кон која чувствува опсесивна љубов. Хитклиф е екстремно комплексна личност. Таквата комплексност се поврзува со оформувањето на Бајроновскиот херој на Емили Бронте. Иако таа успева да изгради мрачен херој, тој до извесен степен претставува и пријатна личност. По прочитувањето на делото, читателите можеби го мразат Хитклиф, но во исто време се и импресионирани од него, а тоа не се случува само поради омразата. Пред да станат Бајроновски херој или негативец, според самото име кое е конвенционално, доброто и лошото ја губат вредноста и значењето.

Хитклиф посакува одмазда, но во исто време е и жртва на непријателскиот свет од кој произлегува неговиот мрачен потенцијал. Хитклиф е човек, чијашто добра страна е изопачена од надворешната средина. Уште на почетокот на книгата, во моментот кога читателот дознава дека Хитклиф е суров и нечувствителен, несвесен за основните обврски што ги имаат луѓето еден кон друг, за кратко време оди толку далеку што заминува од Локвуд сам и тоа во време на бура. Тука доаѓаат неизмерните лирски моменти во новелата кога Хитклиф се наведнува на прозорецот и го моли духот на Кети да влезе внатре: „Влези! Влези!“ липаше. „Кети дојди! Ох, дојди – уште еднаш! Ох! Сакана на моево срце! Чуј ме овојпат – Кетрин, најпосле!“

Дубиозноста на чувството и на сочувството за кое Хитклиф е целосно способен во тие сцени нè тера да размислиме за просудбите на неговиот карактер. Но, тоа е, сепак, само прашање на лично мислење. Неговата непоколеблива посветеност кон Кети изгледа дека е единственото нешто што се надоместува кај него. За речиси сите други тој претставува чудовиште, ужива во предизвикувањето мизерии и е опишан како демон многу пати во книгата и тоа од различни ликови. Но, тој е сè уште еден од најголемите романтичарски херои воопшто, кои долго време ги краселе страниците на литературните дела.

ИНЦЕСТНАТА ЉУБОВ

Кети и Хитклиф се едно. Тие се одгледани како брат и сестра и може да се сметаат за вистински брат и сестра. Тие талкаат по височините, споделувајќи ги сите нивни соништа и страдања. Зборувајќи за нивната љубов, можеме да кажеме дека во „Оркански

височини“ се прикажува една неморална љубов. Бајроновската опсесија со забранетата љубов, особено таа помеѓу братот и сестрата, пенетрира во фантазијата на Емили, која ја читала поезијата на Бајрон во 1833 година, кога имала само петнаесет години. Влијанието на Бајрон се изедначува често кај неа со создавањето на Бајроновскиот херој како провокативен пресврт на мислата и на вкусот за фаталните љубовници. Па, прашањето за т. н. буквален инцест не се нафрлува директно во „Оркански височини“, иако Хитклиф го наследува името на починатиот Ерншоу т.е. неговиот татко и останува злокобен во фамилијата. Во книгата се раскажува за него како за „предизвикувачки Циганин, демон, екстремист и извор на несреќа.“ (Бронте 47)

Како и да е, текстот е на многу начини прочистен од какви било инцестни обвинувања. Ако согледаме дека Кетрин „одмарајќи ја својата глава на истата перница со Хитклиф, со длабоките емоционални треперења го упатува читателот во нивната интимност без да фрли дамка врз сексуалната перверзност.“ (Вилсон 122) Сето тоа е повеќе водено од самите сеќавања на Хитклиф, па затоа и самиот тој ја довршува реченицата, „како што таа правеше кога беше дете.“ (Бронте 257) Со согласувањето на бајронизмот на Емили Бронте и со строгоста на нејзиното литературно расположение, новелата сама по себе нуди одрекување од знаењето кое води кон карактеризирање на љубовта помеѓу братот и сестрата. Оттука, читателот дознава за есенцијалното единство и за непријателството на Кетрин и Хитклиф, но и за нивните меѓусебни симпатии. Ваквиот афинитет е предизвикан од статусот на Хитклиф во фамилијата.

Недостатокот на оставинското потекло значи дека тој можел да дојде од каде било. Тој е како отпаден материјал по улиците на Ливерпул што се упатил кон таткото т.е. г-дин Ерншоу. Во нивната вродена сличност, разликата на машкото и на женското се подразбира како неверодостојна. Оваа тема е мошне позната кај Бајрон. Ако ги споредиме Манфред и Хитклиф, ќе забележиме дека е очигледно тоа што гласот на Хитклиф не е толку автентичен кога плаче за мртвата Кетрин, бидејќи со истата таа страст плаче и Манфред многу години пред тоа за Астарте. Особено, пак, клетвата на Манфред, која прави тој да биде посетуван од духот на Астарте, прозвучува многу слично со желбата на Хитклиф за тоа тој да биде посетуван од духот на Кетрин. Разликата е во тоа што Бајрон од фантомот на Астарте ја артикулира својата клетва. Манфред се измачува од фактот дека имал инцестна врска со неговата сестра во минатото. Па, затоа сета таа љубов искombинирана со значителната конвенционална машкост е толку отворена и авантуристичка колку и самите ликови.

Хитклиф се вклопува во моделот на Бајроновскиот херој во истата таа смисла. Од друга страна, пак, постои значителна разлика во случајот на Бронте. Хитклиф и Кетрин не се сметаат за слични. На пример, мошне познатото восклицување на Кетрин во деветата глава се смета за манифестација на идеалната љубов: „Мојата љубов кон Хитклиф прилега на вечните карпи под површината, и таа е звор за малку видлива радост, но сепак е неопходна. Нели, јас сум Хитклиф, тој ми е секогаш, секогаш во умот не како задоволство, токму како што и јас не сум секогаш задоволна самата на себеси, туку како мое сопствено суштество.“ (Бронте 73)

Според Грејам Тајлер, „зборовите на Кетрин се интерпретираат секогаш како дел од една посебна психолошка шема, која се однесува на говорот сфатен како извесно колебање на хероината да ја прифати необичноста на идентитетот на Хитклиф. (Грејам 47.2) Има многу докази што ја потврдуваат несвесноста на Кетрин во врска со Хитклиф и наспроти фактот што таа се идентификува со него. Оваа фраза одекнува во моментот кога таа се консултира со Нели за тоа дали да се омажи со Едгар Линтон. Кетрин смета дека Хитклиф не знае што е љубов и тоа би значело дека таа веќе не можела да издржи и да ја продолжи нејзината љубов од детството. Иако Хитклиф останува вистински во својата внатрешна природа во целата новела, Емили не го осудува него премногу сурово. Кога стапува во брак со Едгар и живее на Трашкрос Грејнџ, Кети е симболично казнета до смрт. Главната одбрана на Бајроновскиот херој на Емили е таа дека тој ја разглобува внатрешната природа и останува верен на себеси без оглед на последиците.

Што се однесува, пак, до долготрајната слава и популарноста, Хитклиф е често земан како архетип на измачениот Бајроновски херој, чиишто целосно изгубени страсти го уништуваат и него и тие околу него. Хитклиф може да се сфати како отсликување и како производ на сопственото минато: неговата злоупотреба, негираност и омраза за оние со кои пораснал го прават погрден, занемарен и презиран. Ако Емили Бронте не била под толку силно влијание на Бајрон, Хитклиф не би бил замислен како таков. Но, тој оди и подалеку од Бајроновскиот херој со неговото романтичарско бунтување. Неговата комплицирана, маѓепасана и, пред сè, бизарна природа го прави него ретка личност со компоненти на херој и на анти-херој.

РОЧЕСТЕР КАКО БАЈРОНОВСКИ ХЕРОЈ

Неспорен е фактот дека „Џејн Ер“ и „Оркански височини“ се продукти на Викторијанската ера, напишани од две жени од иста фамилија, кои се, всушност, и сестри. Двете новели опишуваат длабока страствена љубов, која ги победува сите пречки вклучувајќи ги притоа и меланхоличните ликови со нивното минато. Ако „Оркански височини“ ја истакнува жестокоста на едно замислено земно ниво, како и вообразената поврзаност со сите јареми, „Џејн Ер“ им останува верна на божествените христијански основи и на човечките морални норми за брак, а тоа се, всушност, и познатите интереси на Викторијанската ера, кои се исполнуваат на целата Земјина топка. Како резултат на овој фактор, карактеристиките стануваат, исто така, различни. Џејн Ер од една страна е нежна, едноставна, целосно незабележлива, а сепак е полна со достоинство и покажува јасна недоминантна волја и однесување. Од друга страна, пак, таа е сираче што поминува низ понижувања уште од периодот на детството, а страдала и како возрасна сè до моментот на пронаоѓањето на вистинската љубов. Џејн се грижи за Рочестер со голема страст, но често успева да ја затскрие неговата незаинтересираност.

„Двете сестри, кои биле под влијание од Бајрон, не покажуваат иста реакција кон бајронизмот во нивните новели и поеми. Ако Емили покажува сеопфатно присвојување на идеите на Бајрон, тогаш Шарлота од друга страна ја демонстрира тенденцијата за истовремена привлечност и одбивност.“ (Вилсон 115) Ова го потврдува фактот дека двете сестри нудат незначително различни верзии на Бајроновски херој што е резултат и на разликите во нивните реакции. За Емили, на пример, Бајроновскиот херој е природна сила која не би можела да биде скротена или контролирана. Шарлота, пак, изгледа како да ги проучува привлечните и исповедувачките квалитети на карактерот што може да биде променет. Таа, исто како и нејзината сестра, е под силно влијание на поезијата од Бајрон. Впрочем, таа и ја започнала својата кариера како поет.

Бајроновскиот херој поседува и една друга димензија во пишувањето на Шарлота. Тој е неповреден, но малку отворен. Тој не е типичен заводник и не ја маѓепсува Џејн на каков било начин: „Исто како и Хитклиф, Рочестер има темна кожа, но таа се смета за не многу привлечна за окото.“ (О’Нил 34) Тој има „густи како јаглен црни веѓи, неговото четириаголно чело изгледаше уште почетириаголно поради косата што паѓаше врз него. Го забележав неговиот нос, јасно оцртан,

повеќе приметлив отколку убав, треперењето на неговите ноздри кои даваат - ако не се лажам, жестокост; неговата уста, брада и вилица – да, сето тоа беше многу грубо.“ (Бронте 145) Сите споменати атрибути се јасни за „карактерот“, а не за убавината. Ако зборуваме за неговото тело, Џејн забележува дека Рочестер поседува „широки рамена кои се потполно ускладени со неговата физиономија. Нема сомнение дека тој е добро граден во атлетска смисла – широки рамена и тесни колкови, иако не е ниту висок ниту претставителен.“ (Бронте 146) Рочестер има доволно искуство во љубовта, иако не поседува изглед на типичен Бајроновски заводник. Тој зад себе има многу бурно сексуално минато. Џејн ја смета Адел како ќерка на Рочестер, а потоа и самиот алудира дека тоа е можеби така. Откако ќе ѝ го даде розевото свилено фустанче, Рочестер објаснува: „за неколку минути ќе влезе во собата и знам што ќе видам – минијатурна Селин Варенс, каква што се појавувала на сцената при подигањето на завесата во... но, да го оставиме сега тоа.“ (Бронте 168) Рочестер ја прави подоцна својата афера со Селин многу појасна, кога одбива да признае дека Адел е негова ќерка. Тој, исто така, открива дека имал и други две љубовници, Гијацинта и Клара. Впрочем, Бајроновските херои имаат, исто така, и мистериозно сексуално минато, а тоа посебно се согледува во верзијата на Шарлота за него. Па, затоа основната разлика помеѓу Бајрон и Шарлота е таа дека Бајрон имал и некои хомосексуални флертови за разлика од Рочестер кој е строго хетеросексуален.

Низ целата новела, освен на почетокот, врската на Џејн и Рочестер е дорасната, исто како и врската на Кетрин и Хитклиф во „Оркански височини“. Најпосле, и Манфред и Астарте се поклопуваат како што се секава самиот Манфред: „Таа ги имаше истите долги мисли и недоумици,/ трагаше по скриеното знаење и разум/ За да го разбере универзумот“ (Манфред II). На почетокот на нивната врска, Рочестер вели: „Јас не сакам да се однесувам кон вас како кон некој кој е подолу од мене... Јас само тврдам дека сум посупериорен од вас што произлегува од разликата, од дваесетгодишната разлика помеѓу нас и од предноста во искуството од еден век.“ (Бронте 161)

Нивната еднаквост се раскажува како еднаквост на прв поглед, слична со еднаквоста на Хитклиф и Кетрин во новелата на Емили, како и на Манфред и Астарте во драмата на Бајрон. Џејн го покажува тоа преку набљудувањето на присуството на Рочестер на забавата на Торнфилд: „Тој не им е ним она што ми е мене, помислив... Тој не е од нивни ранг. Верувам дека е од мојот, - Сигурна сум дека е така, - Јас го обожавам него, бидејќи го разбираам говорот на неговите движења и неговото однесување.“ (Бронте 211) Истите зборови за еднаквост и

поврзаност се повторуваат и за време на сцената со брачниот предлог на Рочестер: „мојата невеста е тука, вели тој, повторно ме носи кон него, бидејќи еднаквата со мене и таа што ми се допаѓа е тука.“ (Бронте 296)

Поточно, тоа што ни го нуди Шарлота во новелата „Џејн Ер“ се двете верзии на Бајроновски херој и истите тие се базирани врз Бајроновските модели. Не само Рочестер, туку и Џејн претставува, исто така, вистински Бајроновски херој. Таа е самодоволна и независна, но во исто време и ограничена од некои општествени правила. Или како што подвлекува Сузи Кембел: „Најпосле, Џејн е таа што претставува вистински Бајроновски херој во новелата. Во моментот на нејзината осаменост, изолираност, интензивно страдање и искушение, таа ја изразува својата индивидуалност, создава чувство за идентитет и прокламира слобода и независност.“ (Кемпбел 67) Рочестер ги препознава нејзините квалитети на Бајроновски херој и работи на тоа да ја ослободи неа од својот самоналожен затвор. Но, откако таа ќе одбие да му биде љубовница и откако нема да успеат да стапат во брак, Рочестер ѝ вели: „Џејн! Ќе ја слушнеш ли причината? – бидејќи ако не ја слушнеш, ќе бидам насилен.“ (Бронте 340) Дел од неа сака да биде со него, но таа е доволно разумна и донесува одлука со достоинство: „Јас се грижам за себеси. Колку поосамена и со помалку пријатели, толку поневодржано и повеќе ќе се почитувам себеси.“ (Бронте 356)

Понатаму, во новелата, Џејн добива сè што сакала отсекогаш т.е. ја добива прибраноста која ѝ овозможува да ги тестира половите убедувања во нејзиното општество. По наследството што го добива и по повредите на Рочестер, Џејн станува фамилијарниот финансиер и нејзиниот сопруг станува зависен од неа. Овој пресврт претставува дури и ден денес ретка појава и покажува дека Џејн и нејзиниот творец Шарлота претставуваат навистина прототип на феминизмот.

ЗАКЛУЧОК

Во текот на Викторијанската ера, влијанието на Бајрон е манифестирано во делата на многу автори и уметници. Има многу примери за Бајроновски херои, какви што се оние отсликани од страна на Шарлота и Емили Бронте, кои биле фасцинирани од Бајроновскиот поетски капацитет и енергичен живот. Двете сестри биле маѓепсани од невозможната на неговото постоење базирано врз потрагата по љубовта осудена на пораз. Може дури и да се каже дека литературната традиција на херојството во Британија практично изумира со Бајрон, но неколку значителни исклучоци сведочат и за неговото продолжување.

Рочестер на „Џејн Ер“ е, секако, потомок на Готскиот негативец, исто како и Хитклиф на Емили Бронте.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Бронте, Емили. *Оркански височини*. Скопје: Нова Наша Книга, 2004.
2. Bronte, Charlotte. *Jane Eyre*. Halle, [...]. Print.
3. O'Neill, Judith. *Critics on Charlotte and Emily Bronte*. London: Allen and Unwin, 1971.
4. Campbell, Susie. *Charlotte Brontë: Jane Eyre*. London, England: Viking Penguin, 1988.
5. Tytler, Graeme. "'Nelly, I am Heathcliff!': the problem of 'identification' in *Wuthering Heights*." *The Midwest Quarterly* 47. 2 (Wntr 2006) University of Wolverhampton.
6. Thorslev, Peter L. *The Byronic Hero: Types and Prototypes*. (Minneapolis, 1962)
7. Lutz, Deborah. *The Dangerous Lover: Gothic Villains, Byronism, and the Nineteenth-century Seduction Narrative*. Columbus: Ohio State UP, 2006. Print.
8. Wilson, Romer. *Life And Private History Of Emily Jane Bronte*. New York: Kessinger Publishing, 2003.